

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Alihankkijan vastuuvakuutusturvan epäkohdat trukkipahingissa maaliikenteenterminaalissa

Virtanen, Päivi

2015 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Alihankkijan vastuuvakuutusturvan epäkohdat trukkivahingoissa maaliikenneterminaalissa

Virtanen Päivi
Liiketalous
Opinnäytetyö
Toukokuu 2015

Päivi Virtanen

Alihankkijan vastuuvakuutuksen epäkohdat trukkipahingissa maaliikenneterminaalissa

Vuosi 2015

Sivumäärä 32

Opinnäytetyöni tarkoitus on tuoda esille maaliikenneterminaalissa toimivan alihankkijan toiminnan vastuuvakuutus turvan aukko joka ilmenee kun hän tai hänen työntekijänsä aiheuttaa työtehtävissä moottorikäyttöisellä trukilla omaisuusvahingon haltuun uskotulle omaisuudelle. Opinnäytetyössäni pohdin miten syntyy yrittäjän korvausvastuu, mihin tämä perustuu ja millä tavoin hän voisi turvautua yritystoiminnassa ilmeneviltä riskeiltä.

Työni aiheen huomasin lähipiirissäni toimivan yrittäjän arjessa kun hänen työntekijälleen sattui työtehtäviä tehdessä vahinko jota vastuuvakuutus ei korvannut. Asian selvittely toi esille vakuutuslainsäädännön tiukat ehdot jotka eivät ole pienyrittäjille tuttuja.

Alihankkijana toimiva yrittäjä on heikossa asemassa vahingonkorvausoikeuden näkökulmasta. Työssäni tuon esille pohdinnoissani oman käsitykseni isännän vastuun kohtuullisuudesta alihankkijan näkökulmasta.

Päivi Virtanen

Disadvantages of the subcontractor's the liability insurance security in the forklift truck damages in the road traffic terminal

Year	2015	Pages	32
------	------	-------	----

The purpose of my dissertation to bring out the liability insurance of the action of the subcontractor who works in the road traffic terminal is the hole of the protection which will be manifested when he or his worker causes in the assignments by motor-operated forklift truck to the property that has been entrusted to the material damage. Thesis in my work I think how the entrepreneur's liability is created where this is based and how he could resort from the risks which are manifested in the entrepreneurship.

I noticed the subject of my work in the workday of the entrepreneur who works in my intimate circle when to his worker the damage which the liability insurance did not replace happened when making assignments. The settling of the matter brought out a damages justice, the strict conditions which are not familiar to the small entrepreneurs.

The entrepreneur who works as a subcontractor is in a weak position from the point of view of the insurance legislation. In my work I bring out my own idea of the reasonableness in my considerations, the master's responsibility for the subcontractor's point of view.

liability insurance of action, subcontractor, law for damages, vicarious liability

Laki- ja lyhenneluettelo

Liikennevakuutusasetus 17.7.1959/324

Liikennevakuutuslaki 26.6.1959/279

Rikoslaki 19.12.1889/39

Työsopimuslaki 26.1.2001/55

Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412

Vakuutussopimuslaki 28.6.1994/543

VKL Vakuutuslautakunta

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tutkimukselliset lähtökohdat	8
2.1	Tutkimusmenetelmä	9
3	Työn taustat.....	10
3.1	Alihankinta	11
3.2	Case: terminaalissa tapahtunut moottorikäyttöisen trukin aiheuttama omaisuusvahinko	12
4	Johdatus vahingonkorvausoikeuteen	14
4.1	Vakuutuslautakunta.....	14
4.2	Vahingonkorvauslaki	15
4.3	Vahingonkorvauslakiin pohjautuva korvaus velvollisuus.....	16
4.3.1	Tuottamus	16
4.3.2	Ankara vastuu	17
4.3.3	Isännän vastuu	18
4.3.4	Työntekijään rinnastettava pienyrittäjä	19
4.4	Sopimuksen sisäinen korvausvastuu.....	19
4.5	Sopimuksen sisäisen ja ulkoisen korvausvastuun erot	20
4.6	Syy-yhteys	21
5	Toiminnan vastuuvakuutus	21
5.1	Terminaalitoiminnan vastuuvakuutus.....	23
5.1.1	Liikennevakuutuksen rajoitusehto liittyen terminaalitoimintaan	24
6	Työn tulokset terminaaliryrittäjän kannalta	25
6.1	Toiminnan vastuuvakuutus	26
6.1.1	Haltuun uskotun omaisuuden rajoitusehdon kohtuullistaminen	27
6.2	Isännän vastuu sekä pienyrittäjän rinnastaminen työntekijään.....	28
7	Johtopäätökset	28
	Lähteet	31

1 Johdanto

Opinnäytetyön halusin tehdä ajankohtaisesta aiheesta, joka puuttuu erityisesti mikroyritysten arkeen liittyvään epäkohtaan. Olen valinnut erikoistumisopinnoikseni oikeudellisen osaamisen, joten luonnollinen valinta opinnäytetyön tutkimusongelmaksi oli aihe, joka liittyy oikeudelliseen epäkohtaan. Opinnäytetyöni aihe löytyi erään logistiikka-alalla toimivan yrittäjän vakuutusturvassa ilmentyneestä ongelmasta.

Tässä työssä tutkin eri vakuutusyhtiöiden tarjoamia toiminnan vastuuvakuutusturvia ja niiden vakuutusehtoja vastuuvakuutuksien osalta. Työn alussa lähtökohtana on, ettei Suomessa vakuutustoimintaa harjoittavilla vakuutusyhtiöillä ole valikoimissaan sellaista vakuutusta, jolla saisi katettua tutkimusongelmana olevan vahingon aiheuttamat kulut. Työssä pohditaan myös, mistä johtuu, että vastuuvakuutukset eivät kohtaa pienten alihankkijoiden vakuutusturvan tarvetta.

Toiminnan vastuuvakuutuksista on tehty vasta ennen tätä työtä yksi työ, joka on uusi, vuodelta 2013. Tämä aikaisempi työ perehtyy yleisesti toiminnan vastuuvakuutuksiin ja siihen, mitä tarkoittaa vastuuvakuutusten vakuutusehdoissa ilmenevä termiin ”haltuun uskotulle omaisuudelle”. Tutkimusten vähäisyydestä voidaan ajatella, että varsinaisia ongelmia ei ole vielä tiedostettu, koska aiempia tutkimuksia on olemassa niukasti. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että alalla toimivilla pienyrittäjillä ei ole suhteita esimerkiksi ammattikorkeakoulun opiskelijoihin, jotka saattaisivat huomata ongelman opiskeluun kuuluvan työharjoittelun tai mahdollisten opiskelujen ohessa tapahtuvien töiden aikana.

Selvityksellä pyritään osoittamaan se, että 1974 vuonna voimaan tullut vahingonkorvauslaki (412/1974) ei vastaa enää nyky-yhteiskunnan terminaalialan mikroyrittäjien vakuutustarvetta. Vakuutustarpeen muutos johtuu siitä, että Suomen yritysraakenne on kokenut viimeisten vuosikymmenten aikana voimakkaan mullistuksen ja suurten yritysten ulkoistaessaan toimintojansa alihankkijoille on myös yritysmaailman vakuutustarve muuttunut. Työllä halutaan lisätä niin vakuutusyhtiöiden kuin kyseisellä alalla toimivien yrittäjien tietoutta tästä huomaamastani puutteesta, jotta vakuutusvirkailijat osaisivat paremmin tarjota oikeanlaisia vastuuvakuutuksia yrittäjäasiakkailleen ja toisaalta yrittäjät huomioida paremmin vastuuvakuutusturvansa kattavuuden. Toivon opinnäytetyön myös herättävän yhteiskunnallista keskustelua vastuuvakuutuksen puutteista mikroyrittäjien kannalta, jotta Vakuutuslautakunta tekisi aloitteen vakuutusehtojen muuttamiseksi. Uskon opinnäytetyöllä olevan lisäksi yhteiskunnallista tilausta, koska tarkoitukseni on tutkia aiemmin tuotettua tietoa uudesta näkökulmasta ja näin saavuttaa uutta tietämystä vastuuvakuutuksista.¹

¹ Vilkkä 2009, 23.

Tarkoitukseni on myös löytää ratkaisu tähän ongelmaan, jonka pienyrittäjä kohtaa, kun maaliikenteen terminaalitoiminnassa tapahtuu vahinkoja.

2 Tutkimukselliset lähtökohdat

Työn suoritan ammattikorkeakoulutukselle annettujen tavoitteiden mukaisesti, jolloin tarkoitukseni on syventyä työelämän käytännönläheiseen tutkimuskohteeseen, joka vaatii päivitämistä vastamaan tämän hetken tilannetta.² Ensimmäisen kerran puhuessani mahdollisesta opinnäytetyön aiheesta opintojenohjaajalleni oli hänen ohjeistuksensa, että on hyvin hankalaa tehdä työtä sellaisesta aiheesta, josta ei ole saatavilla aiempia tutkimuksia. Syksyllä 2013 hakiessani Theseuksesta jo tehtyjä opinnäytetöitä, huomasin Mäki Sallan tutkielman, jonka hän oli tehnyt aiheesta Haltuun uskotun omaisuuden tulkinta yritysten vastuuvakuutuksista³. Mäki on työssään tutkinut yleisesti haltuun uskotun omaisuuden vakuutusehtoja, kun taas tässä työssä vien kyseisen vakuutusehdon tarkastelun pidemmälle ja pohdin vain maaliikenteen terminaalien mikroyrittäjän vastuuvakuutuksen turva-aukkoa moottorikäyttöisten trukkien aiheuttamissa vahingoissa ja sitä, miten tätä vastaan voisi suojautua.

Tutkimusongelmaa lähdin rajaamaan hyvin voimakkaasti, jotta siitä tulisi mahdollisimman tarkka. Aihetta pohtiessani päädyin perehtymään ainoastaan siihen, millaisen ongelman muodostavat toiminnan vastuuvakuutuksen ehdot ja millaisen riskin tämä aiheuttaa maaliikenteen terminaalissa alihankkijana toimivalle mikroyrittäjälle. Työtä lähdin rajaamaan niin, että mietin, mitkä kolme olennaisinta asiaa liittyy maaliikenteen terminaalissa tapahtuviin trukki- vahinkoihin. Olennaisimmiksi asioiksi täsmentyivät toiminnan vastuuvakuutus, vahingonkorvauslaki sekä alihankinta.

Siitäkin huolimatta, että aihe hyvin tarkasti rajattu koskemaan ainoastaan maaliikenteen terminaalissa ja sen toimintaympäristössä tapahtuvia moottorikäyttöisillä trukeilla tehtyjä omaisuusvahinkoja, työhön liittyy monia eri tekijöitä. Toiminnan vastuuvakuutukseen liittyvät olennaisesti vakuutusehdot sekä vakuutusoikeudellinen termi ”haltuun uskottu omaisuus”. Vahingonkorvauslaki tuo mukanaan puolestaan liikennevakuutuksen määräykset, vakuutusso-
pimuslain, vakuutuslautakunnan ja vahingonkorvauslain määrittämien vahinkojen termin tuottamus. Alihankinnan osalta nousi esiin kysymys siitä, missä menee alihankkijan ja työntekijään rinnastettavan pienyrittäjän ero.

Työn ulkopuolelle olen jättänyt alihankkijan toimeksiantajan vastuuvakuutusturvan ja sen päällekkäisyyden alihankkijan vastuuvakuutuksen kanssa. Laajennettuihin toiminnan vastuuvakuutuksiin ei ole perehdytty, koska ne eivät koske vielä terminaalitoimintaa tutkimuson-

² Vilka 2009, 13.

³ Mäki 2013.

gelmassa. En ota myöskään kantaa työntekijöiden tapaturmavahinkoihin, koska niitä ei korvata työnantajan vastuuvakuutuksesta vaan lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta.

2.1 Tutkimusmenetelmä

Kun mietitään oikeustieteen olennaisimpia osa-alueita, työ lähestyy tutkimusongelmaa lainopin eli oikeusdogmatiikan sekä näkökulmasta. Oikeusdogmatiikassa tutkimusongelmaa käydään läpi voimassa olevan lain normijärjestyksen mukaisesti miettien oikeaa oikeusjärjestyksen määräytymistä⁴. Tämän työn osalta lainoppi näkyy siinä, kuinka pohditaan eri vakuutusoi-keudellisia normeja ja niiden vaikutusta terminaaliyrittäjän riskien suojautumiseen. Tutkinta pohjautuu etupäässä empiirisiseen aineistoon⁵. Kokemusperäinen aineiston tulkinta ilmenee työssä siinä, kuinka pohditaan terminaaliyrittäjän toiminnan vastuuvakuutuksen kattavuutta ja sen vakuutusehtojen kohtuullisuutta yrittäjän arjen perusteella. Tutkimus pohjautuu jo olemassa oleviin lain asetuksiin sekä kirjallisuuteen. Työssä tutkitaan kirjallisuutta ja lain vaikutusta tutkimusongelman näkökulmasta ja pyritään tuomaan uusi katsanto-kanta aiheeseen.

Työstä löytyy filosofinen viitekehys, joka muodostuu neljästä eri filosofian alasta, joita peilaan tutkimukseen. Ontologian tarkoituksena on esittää kysymyksiä tutkimuksen todellisuudesta. Todellisuuspohja ilmenee työssä tutkimusongelman yritysmaailmalähtöisyydestä, koska työ pohjautuu yrittäjän normaalissa arjessa havaittuun epäkohtaan. Epistemologia tuo esille minun oman henkilökohtaisen tietämyksen sekä omien arvojeni tulkinnan siinä, miten tutkimusongelman olen ymmärtänyt ja käsitellyt oppimiani asioita. Viitekehykseen kuuluu myös logiikka, jonka osa-alueeseen kuuluu ongelman toteennäyttämistä ja syy-yhteyksien etsintää eri tutkimusongelmaan liittyvien asioiden väliltä. Työssä keskeisimmät syy-yhteydet ovat vahingonkorvausoikeuteen pohjautuva isännän vastuu alihankkijan yritystoiminnassa tapahtuvissa trukkipahingoissa. Neljäntenä osana on teleologia, joka pohtii, miksi kyseinen tutkimus tehdään. Työn teen kyseisestä aiheesta, koska haluan tutkia todellista epäkohtaa ja herättää yhteiskunnallista keskustelua aiheesta.⁶

Työlle ei ole suoranaista toimeksiantoa työelämästä, mutta tutkimuksella pyrin tuomaan esille sellainen näkökulman, joka palvelee nimenomaan mikroyrittäjää. Liike-elämän vuorovaikutuksen tuon esille sillä, että olen ollut yhteydessä Suomessa toimiviin vakuutusyhtiöihin. Ensin olen kartoittanut ne vakuutusyhtiöt, joiden tuotevalikoimaan kuuluvat toiminnan vastuuvakuutukset, jonka jälkeen soitin vakuutusyhtiöihin. Puhelimeen vastanneelle henkilölle esitin asiani ja pyysin oikean tahon sähköpostiosoitetta, johon voisin lähettää yhden hyvin tarkkaan pohditun kysymyksen, jonka avulla saisin kartoitettua tarvittavat tiedot olemassa olevasta

⁴ Husa ym. 2010, 19-20.

⁵ Husa ym. 2010, 22.

⁶ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 130.

vakuutustarjonnasta. Vastaukset saatua selvitin kunkin vakuutusyhtiön toiminnan vastuuvakuutuksen vakuutusehdot.

3 Työn taustat

Opinnäytetyön inspiraationa toimineessa tapauksessa yrittäjä toimii alihankkijana maaliikenteen terminaalissa. Terminaalilla tarkoitetaan rakennusta, joka toimii kuljetettavien tavaroiden väliasemana kahden eri kuljetuksen välillä. Terminaalissa tavarat lajitellaan määränpäänsä mukaan odottamaan seuraavaa kuljetusta.⁷ Yrittäjä tarjoaa korvausta vastaan toimeksiantajalleen henkilöstön terminaalissa ja sen alueella tapahtuviin autojen lastaus- ja purkutöihin. Hänellä ei ole minkäänlaista hallinta- tai omistussuhdetta terminaalirakennukseen tai terminaalissa ja sen alueella käytettäviin työkoneisiin. Hänen toimeksiantajansa omistaa niin terminalin kuin työtehtävissä käytettävän kalustonkin lukuun ottamatta osaa vetoautoista. Työnteettäjä omistaa myös kuljetuskaluston, käytössä olevat kuormaustilat sekä kontit, joita käytetään maaliikenteen terminaalissa liikkuvien tavaravirtojen saamiseksi päämääriinsä. Yrittäjällä ei ole näihin asioihin mitään vaikutusvaltaa.

Muutama vuosi sitten yrittäjän työntekijälle työtehtäviään tehdessään oli tapahtunut, jota hänen vakuutuksensa ei ollut korvannut. Kun yrittäjälle oli valjennut, ettei hänen toiminnan vastuuvakuutuksensa kata kyseisiä vahinkoja, yrittäjä oli kartoittanut eri vakuutusyhtiöiden vakuutustarjontaa, mutta vakuutusyhtiöillä ei ollut tarjota sellaista vastuuvakuutusta, jolla mikroyrittäjä voisi suojautua vastaavien vahinkojen varalta. Liiketoiminnassa tapahtuneen vahingon vuoksi huomattiin alalla toimivien mikroyritysten vakuutusturvassa olevan epäkohta, jonka vuoksi pienten yritysten riskienhallinnassa on hyvin suuri puute.

Tämä ongelma oli ja on edelleen hyvin mielenkiintoinen, koska pienyrittäjiä on paljon, ja tuntui oudolta, että heidät on jätetty ilman mahdollisuutta turvautua heidän yritystoimintansa olennaisinta riskiä vastaan.

Alihankkijana toimivan mikroyrittäjän, jonka liiketoiminta perustuu siihen, että hänen yrityksensä tarjoaa vain henkilöstön suorittamaa työpanosta tieliikenteenterminaalissa, on hyvin hankala suojautua niiltä vahingoilta, jotka hän tai hänen työntekijänsä aiheuttavat tehdes-
sään työtehtäviään käyttäen apuna moottorikäyttöisiä trukkeja. Ongelmana ovat vahingot, joissa trukki kolhaisee joko kiinteää terminaalirakennusta tai työn välikätenä olevaa kuljetus-
kaluston kääryä tai konttia. Kolhaisuna aiheutettu vahinko kuulostaa pieneltä, mutta vahingot kuitenkin nousevat helposti useisiin tuhansiin euroihin, jotka ovat pienyrittäjälle tuntuvia summia. Opinnäytetyö paneutuu tähän rajattuun ongelmaan, joka ilmenee maaliikenteenter-
minaalitoiminnassa tapahtuvan vahinkoriskin vuoksi.

⁷ Terminaalitoimintaa koskeva työehtosopimus 2015.

Kyseinen tutkimusongelma ei tunnu kovin suurelle nopeasti ajateltuna, mutta kun pohditaan tarkemmin, miten tämä vaikuttaa kyseisellä alalla toimivan mikroyrittäjän toimintaan, ongelma saa erilaiset mittasuhteet. Pienelle yrittäjälle useiden tuhansien eurojen vahingot saatavat olla niin kohtalokkaita, että ne vaarantavat koko yritystoiminnan jatkuvuuden, koska korvauksia vahinkojen aiheuttamiin aineellisiin menetyksiin ei saa haettua mistään vakuutuksista. Alihankkijan yritystoiminta kuitenkin pohjautuu kokonaisuudessaan moottorikäyttöisillä trukeilla tapahtuvaan lastin siirtelyyn joko terminaalista perävaunuun tai perävaunusta terminaaliin. Trukkien kanssa syntyvien vahinkojen riski on olennaisesti koko ajan läsnä. Hyvästä huolellisuudesta huolimatta vahinkoja voi sattua juuri niille asioille, joita ei toiminnan vakuutus korvaa, vaikka sellainen on juuri näiden vahinkojen takia otettu. Vuotuisia vahingonkorvauksen määriä ei voi edes siirtää hintoihin johtuen niiden ennalta arvaamattomuudesta. Lähtökohtana on kuitenkin se, ettei vahinkoja tapahtuisi työtehtäviä tehdessä.

3.1 Alihankinta

Yritystoiminta, joka on ulkoistanut terminaalitoiminnot alihankkijalle, on pyrkinyt eliminoidaan omalta osaltaan vahinkojen aiheuttamat aineelliset tappiot ja siirtämään vastuun alihankkijalleen. Alihankkijalla tarkoitetaan henkilöä tai yhtiötä, joka on solminut sopimuksen alihankintapalveluita tarvitsevan yrityksen kanssa ja sitoutunut tekemään sopimuksessa määritellyn työn. Työoikeudellisesti alihankintaa ei ole määritelty työsopimuslaissa (55/2001). Työkokonaisuudet voidaan suorittaa joko yhdellä alihankkijalla tai sitten alihankkijoita on useita, jotka muodostavat toimitusketjun kyseisen tuotteen tai palvelun suorittamiseksi. Yritystoiminnan kannalta alihankinnan tarkoituksena on hyödyntää työn teettämisessä eri alojen ammattitaitoa, minimimoida kustannuksia kilpailuttamalla alihankintasopimukset sekä hallita omia työn tai palvelun tuottamiseen sisältyviä riskitekijöitä tai vastuuta hajauttamalla työn varsinainen suoritus aliurakoitsijoille.⁸

Tilastokeskuksen mukaan mikroyritysten, jotka työllistävät alle kymmenen henkeä, sekä pienten yritysten, jotka työllistävät 10-49 henkilöä, kasvu on ollut huomattavasti voimakkaampaa kuin suurempien yritysten. Tämä osaltaan kuvastaa sitä, että liike-elämä on muuttunut yrittäjävetoisemmaksi. Alihankintaa ei kuitenkaan mitenkään voida tilastoida, koska toimitusketjut ovat hyvin pirstaleisia.⁹ Kuljetustoiminnassa, johon terminaalitoimintakin kuuluu, on pääsääntöisesti alle kymmenen henkilöä työllistäviä yrityksiä noin puolet koko alan yrityskannasta.¹⁰ Tieliikenneterminaalitoiminta työllistää itsessään noin 15 000 henkilöä.¹¹

⁸ Elomaa 2011, 46-47.

⁹ Peltola 2008.

¹⁰ Suomi elää pyörillä 2015.

¹¹ Terminaalityö 2015.

Alalle tulevat pienyrittäjät ryhtyvät yrittäjäksi yleensä sen vuoksi, että ovat tehneet kyseistä työtä aiemmin toisen palveluksessa ja isojen konsernien ulkoistaessaan toimintojaan monista entisistä työntekijöistä tulee yrittäjiä.¹² Näillä yrittäjillä ei välttämättä ole mitään vakuutus-oikeuden tai sopimusoikeuden tietoja, eivätkä he ole osanneet perehtyä vakuutuslainsäädännön erikoisuuksiin. Pelkästään vakuutuslainsäädännössä ilmenevien termien sisältö voi olla hyvin hankala ymmärtää. Yrityksen toimintaa aloittaessaan yrittäjä ei mahdollisesti osaa edes ennakoida kaikkia vahinkoja, joita voi syntyä hänen liiketoiminnassaan. Vakuutustarpeen todellisuus ilmenee vasta tapahtuneiden vahinkojen perusteella, jolloin tapahtunut vahinko on saattanut vaarantaa jo koko yritystoiminnan tulevaisuuden vain sen takia, ettei vakuutusturva ole ollut ajan tasalla. Oman ongelmansa erikoisemmilla aloilla tuo myös se, etteivät vakuutusasiamiehet ole aina ammattitaitoisia kartoittamaan niitä kaikkia riskejä, joista tulisi osata aloittavaa yrittäjää neuvoa.

3.2 Case: terminaalissa tapahtunut moottorikäyttöisen trukin aiheuttama omaisuusvahinko

Pari vuotta sitten tutun yrittäjän työntekijällä sattui työtehtäviä tehdessä vahinko, jossa hän oli väistänyt lastauslaiturilla olevaa henkilöä ja kolhaissut trukilla viereistä lastauslaiturin sähkötoimista nosto-ovea, josta rikkoutui yksi poikittainen lamelli. Lamellin korjauskustannukset olivat noin 3 500 euroa ilman arvonalisäveroa.

Yrittäjä teki vastuuvakuutushakemuksen omalle vakuutusyhtiölleen, josta tuli kielteinen päätös, ettei kyseistä vahinkoa korvata vastuuvakuutuksen piiristä, koska moottorikäyttöisellä trukilla tapahtuvat vahingot tulee korvata trukin liikennevakuutuksesta. Trukit kuuluvat moottorikäyttöisiin ajoneuvoihin, joilla kuuluu olla liikennevakuutus. Trukin tyypistä riippuen ne on joko vapautettu liikennevakuutuksesta tai sitten niiden tulee olla liikennevakuutettuja liikennevakuutuslain (279/1959) mukaisesti. Mikäli trukki on vapautettu liikennevakuutuksesta, korvaukset suorittaa tietyin perustein valtioneuvoston konttori¹³. Kun trukit ovat normaalisti liikennevakuutettuja, korvauksen suorittaa liikennevakuutuksen myöntänyt vakuutusyhtiö. Vakuutusyhtiön saamien tietojen mukaan trukin suurin sallittu nopeus kertoi sen, että trukki niin hitaasti liikkuu, että se kuuluu liikennevakuutuksesta vapautettujen ajoneuvojen piiriin liikennevakuutusasetuksen (324/1954) perusteella. Liikennevakuutuksesta vapautettujen ajoneuvojen korvauksista vastaa Valtioneuvoston konttori, jonne yrittäjää kehoitettiin ottamaan yhteyttä.

Yrittäjä soitti Valtioneuvoston konttoriin, ja ilmeni, että vaikka valtioneuvoston konttori normaalisti korvaakin liikennevakuutuksesta vapautettujen ajoneuvojen aiheuttamat vahingot, sekään eivät korvaa vahinkoa, joka on sattunut omalle omaisuudelle. Alihankkija, jonka työntekijä oli vahingon aiheuttanut, ei omistanut kyseistä trukkia tai terminaalialueita, jonka ovea oli kolhaistu. Vakuutus-

¹² Elomaa 2011, 74.

¹³ Lisätietoja vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettujen ajoneuvojen aiheuttamista vahingoista 2015.

yhtiö kuitenkin rinnastaa trukilla aiheutetun vahingon samaan tilanteeseen, jolloin joku lainaisi autoa ja aiheuttaisi sillä liikennevahingon, jolloin korvaus suoritettaisiin auton haltijan tai omistajan liikennevakuutuksesta. Tässä tapauksessa vahinko olisi tullut suorittaa trukin haltijan liikennevakuutuksesta, mutta koska trukin haltija hallitsi myös terminaalia, jonka rakenteisiin vahinko kohdistui, on vakuutusehdoissa rajoite, jonka perusteella vakuutus ei korvaa omalle omaisuudelle tapahtunutta vahinkoa¹⁴. Vahinkoa tulkittiin liikennevakuutuksen ehtojen mukaisesti ja korvausvastuuta tarkasteltiin trukin omistajan sekä terminaalikiinteistön omistajan välisenä hallintasuhteena.

Tapausta selvittäessä kävi selväksi, ettei kyseinen yrittäjä voi millään tavoin suojautua kyseisten vahinkojen varalta, vaikka hän oli koko ajan olettanut vakuuttaneensa yritystoimintansa vastaavien vahinkojen varalta. Yrittäjä on liiketoimintaansa aloittaessaan käynyt uusyrityskeskuksessa keskustelemassa yritystoiminnan riskeistä, ja sieltä hänen on ohjattu vakuutusyhtiön vakuutusasiamiehen luo keskustelemaan tarvittavista vakuutuksista. Yrittäjä on ottanut yritystoiminnalleen niin toiminnan vastuuvakuutuksen kuin taakkavakuutuksen. Vastuuvakuutuksen tarkoituksena on kattaa työntekijöiden tai yrittäjän itsensä aiheuttamat vahingot, jotka tapahtuvat liiketoimintaan liittyviä työtehtäviä tehdessä. Kyseiset vakuutukset hän otti toiminnalleen vakuutusasiamiehen suosituksesta. Vakuutuksia ottaessa yrittäjä on kertonut vakuutusasiamiehelle, millaista toimintaa hänen yrityksensä harjoittaa.

Kyseinen vahinko herätti miettimään koko vastuuvakuutuksen sisältöä ja sitä, mitä vakuutus todellisuudessa korvaisi. Korvaako kyseessä oleva vakuutus mitään esimerkkinä olevan yrittäjän tapauksessa, jossa koko liiketoiminta perustuu siihen, että yrittäjä työntekijöineen purkaa ja lastaa terminaalin omistajan omistamia perävaunuja sekä kontteja työn suorituspaikka on toimeksiantajan omistama terminaalikiinteistö jossa siirtää tavaroita käyttäen apuna saman omistajan omistamia moottorikäyttöisiä työkoneita. Yrittäjä luonnollisesti ymmärsi, että hänellä on korvausvastuu hänen työnjohtonsa alaisuudessa olevasta työntekijästään ja tämän aiheuttamista vahingoista. Työnteettäjä puolestaan piti kiinni siitä, että viime käden korvausvastuu on yrittäjällä, jonka työntekijä oli vahingon aiheuttanut.

Vakuutusyhtiöstä kerrottiin, että vastuuvakuutus kattaisi ulkopuolisille henkilöille sattuneet vahingot sekä sen jos trukki kolhaisi kuljetusauton veto-osaa. Jälkimmäinen vahinko taas olisi hyvin epätodennäköinen, koska terminaalissa liikennöivillä trukeilla ei saa liikennöidä terminaalin piha-alueella vaan lastaus- ja purkutehtävät suoritetaan lastauslaitureilla, joihin autot peruuttavat työsuoritteensa ajaksi.

¹⁴ Hemmo & Hoppu 2005, 318.

Koko tapahtumaketju oli ja on edelleen hyvin mielenkiintoinen, varsinkin kun otetaan huomioon vastuuvakuutuksen rajoitteet ja näin ongelma on oiva ja tarpeellinen opinnäytetyön aihe, jossa on mahdollisuus perehtyä erittäin ajankohtaiseen tutkimusongelmaan.

4 Johdatus vahingonkorvausoikeuteen

Vahingonkorvausoikeus oli aiemmin sisälletty rikoslain 9 lukuun (39/1889). Kyseiseen lukuun pohjautui Suomen vahingonkorvausoikeus siihen saakka, kunnes vuoden 1972 tapahtuneet oikeudenkäyntikaaren muutosten myötä rikosoikeus ja vahingonkorvausoikeus jatkoivat omina oikeuden osina. Vahingonkorvausoikeuden historiasta johtuen rikosoikeudella on edelleen merkitystä siinä, mitä asioita voidaan huomioida ratkaisuja tehtäessä. Vanhassa rikoslaissa oli kaksi kohtaa, jotka ovat nykyisen vahingonkorvausoikeuden perusteina. Ensimmäinen lähtökohta oli se, että vahinko, olipa se sitten aiheutunut tahallisesti tai tuottamuksen seurauksena, oli rikokseen syyllistyneen korvattava. Mikäli vahinko oli tapahtunut tapaturmaisesti, ei korvausvastuuta ollut. Toinen määräävä peruste oli se, että niissä tapauksissa, joissa vahingonkärsijä oli itse edesauttanut tapahtumaa, voitiin sovittaa suoritettavaa vahingonkorvausta.¹⁵

Suomen erilliseen vahingonkorvausoikeuteen on vaikuttanut pohjoismainen yhteistyö, johon Suomi liittyi 1951. Valmistelutyö jatkui aina vuoteen 1970, jolloin eduskunnalle oli laadittu esitys erillisestä vahingonkorvauslaista. Varsinainen laki toteutettiin vuosina 1972-1973 ja laki astui voimaan syyskuun ensimmäinen päivä 1974.¹⁶

Vahingonkorvauslakia (412/1974) on muutettu vuosien varrella lähinnä henkilövahinkojen osalta, ja näihin muutosten tiimoilta ei ole enää ollut pohjoismaista yhteistyötä samassa mitakaavassa kuin oli ennen lain säätämistä.¹⁷ Enemmän kotimaamme kyseiseen oikeudenalaan on vaikuttanut eurooppalainen vahingonkorvausoikeus. Tähän on vaikuttanut niin EU-jäsenyys, Euroopan ihmisoikeussopimus kuin Euroopan yhdentymiskehitys. EU:n vaikutus näkyy Suomen vahingonkorvausoikeudessa erilaisina asetuksina sekä direktiiveinä, lainsäädäntöämme yhdenmukaistetaan eurooppalaisen sääntelyn kanssa; esimerkiksi siviilioikeuden yhtenä osana on eurooppalainen vahingonkorvausoikeuden ohjenormisto, jonka vaikutus tosin on hyvin yleinen.¹⁸

4.1 Vakuutuslautakunta

¹⁵ Ståhlberg & Karhu 2013, 19-21.

¹⁶ Ståhlberg & Karhu 2013, 22-23.

¹⁷ Ståhlberg & Karhu 2013, 23.

¹⁸ Ståhlberg & Karhu 2013, 23-24.

Suomessa toimii Vakuutuslautakunta sekä Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, joka auttaa myös pienyrittäjiä vakuutusasioissa. Neuvontapalvelussa asiakaspalvelijat muun muassa neuvottelevat vakuutusyhtiöiden kanssa asiakkaan korvausasioista, ja tavoitteena on saada asiakasta tyydyttävä lopputulos. Palvelu neuvoo tarvittaessa myös muutoksenhakuprosessissa.¹⁹ Vakuutuslautakunnan antamat lausunnot ovat suositustasoisia²⁰.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta tekee aloitteita omien havaintojensa pohjalta joko vakuutusasioiden johtokunnan kautta tai suoraan itse vakuutuslaitoksille. Sen esille tuomat asiat saatavat koskea lainsäädäntöä, korvauskäytäntöä, vakuutusehtoja, vakuutusyhtiöiden palveluja tai vakuutuksesta annettavaa informaatiota. Neuvontaelin on mukana myös vakuutusalaan koskeissa lainvalmisteluissa.²¹

4.2 Vahingonkorvauslaki

Vahingonkorvausoikeudella tarkoitetaan sopimuksenulkoista korvausvastuuta²², jota sääntelee vahingonkorvauslaki (412/1974), joka on toissijainen yleislaki²³. Vahingonkorvauslain alaisuuteen sisältyvät kaikki sellaiset korvausvastuut, joita ei ole säädelty jollain muulla lailla.²⁴ Vahingonkorvauslain yleislakimainen vaikutelma ilmenee siinä, että muiden lakien perusteella syntyneiden vahingonkorvausten määrittelyssä viitataan usein vahingonkorvauslakiin sekä käytetään kyseiselle laille ominaisia termejä kuten tuottamus ja syy-yhteys.²⁵ Suomessa käytössä olevan vahingonkorvausoikeuden lähtökohtana on hypoteettinen käsitys siitä, miten jonkin asian tai tapahtuman olisi kuulunut sujua ja sen erotus todelliseen tapahtumaan. Vahinko määritellään näiden kahden tapahtuman erotuksen mukaisesti.²⁶ Vahingonkorvausoikeuden tarkoituksena on jyvittää oikeudenmukaisesti tapahtumasta aiheutuneiden haittavaikutusten seuraamukset vahingontuottajan ja vahingonkärsijän välillä.²⁷

Vahingonkorvauslain mukaan korvausvelvollisuus kuuluu sille, joka on rikkonut toiselle perustuslaissa määritellyjä oikeuksia tuottamuksellisesti. Termi pitää sisällään niin tahallisen teon kuin huolimattomuuden tai varomattomuudenkin.²⁸ Tuottamus määrittelee sen, kuinka huolellinen tulee olla, jotta kykenee välttämään korvausvastuun tapauskohtaisesti²⁹. Vahingonkorvausoikeudelle onkin tyypillistä tarkastella aineistoa niin, että siitä löytyvät sekä vastuu-

¹⁹ Lehtipuro, Luukkonen, Mäntyniemi, Raulos & Santavirta 2010, 292.

²⁰ Vakuutus ja rahoitusneuvonta Fine 2014.

²¹ Lehtipuro ym. 2010, 292-293.

²² Ståhlberg & Karhu 2013, 36.

²³ Virtanen 2011, 10.

²⁴ Hemmo 2007, 66.

²⁵ Virtanen 2011, 12.

²⁶ Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, 29.

²⁷ Routamo ym. 2006, 31.

²⁸ Ståhlberg & Karhu 2013, 79.

²⁹ Hahto 2008, 1-2.

peruste että korvattavien vahinkojen osuus³⁰. Pääsääntöisesti vahinkotapaukset pohjautuvat korvauksettomuuteen, ja korvausvastuun syntyminen puolestaan on poikkeus³¹. Määrittelyssä otetaan aina huomioon ne seikat, joiden perusteella korvausvastuu syntyisi³². Vahingonkärsinyt osapuoli ei saa automaattisesti korvausta vaan oikeuden korvaukseen pitää olla perusteltua.

4.3 Vahingonkorvauslakiin pohjautuva korvaus velvollisuus

Vahingonkorvauslain 2 § 1 momentin mukaan korvausvelvollisuus alkaa, kun aiheutettu vahinko on syntynyt tuottamuksellisesti. Tuottamus on yleistermi, jota käytetään vahingonkorvausoikeudessa ja se sisältää sekä huolimattomuuden että tahallisuuden tai varomattomuuden.³³ Vahingonkorvausoikeuden tarkoituksena on taata perustusoikeudellista turvaa, johon kuuluu muun muassa omaisuuteen kohdistuneiden vahinkojen korvaaminen.³⁴ Vahingonkorvausvelvollisuus syntyy, kun henkilö ei noudata sopimusta tai jättää huomioimatta laissa annettu määräykset. Korvausvastuun alaisuuteen kuuluu myös kaikenlainen toiminta, jossa voi toimia vastoin annettuja ohjeistuksia. Vahingonkorvausoikeudellinen korvausvastuu perustuu aina joko lakiin tai oikeuskäytännön normeihin.³⁵

Erilaiset vakuutukset ovat liittyneet aina olennaisesti vahingonkorvausoikeuteen. Lain alkuvaikeisteluissakin on otettu huomioon se, miten tämä vaikuttaa vakuutuksiin. Vakuutusyhtiö maksaa korvauksen omaisuusrikkomukseen syyllistyneen puolesta, jos yhtiö on voimassa olevan lain mukaan siihen velvollinen.³⁶ Vakuutuksia sääntelee vakuutuslainsäädänti (543/1994). Vakuutus itsessään poikkeaa muista sopimuksista, koska siinä myydä turvaa mahdollisen riskin varalta. Yleisesti ottaen ehdot ovat vaikeaselkoisia eikä vakuutuksen oikeellisuutta voida tarkistaa etukäteen.³⁷

4.3.1 Tuottamus

Tuottamuksen lähtökohtana voidaan ajatella sitä, että jokaisen pitäisi olla riittävän huolellinen tekemisissään asioissa. Siinä vaiheessa, kun tämä huolellisuuskäsite alitetaan, puhutaan tuottamuksesta. Vahingonkorvauslaissa itsessään ei ole tarkennettu tuottamuksen käsitettä,

³⁰ Hemmo 2013, 73.

³¹ Routamo ym. 2006, 81.

³² Hahto 2008, 3.

³³ Hemmo 2007, 68.

³⁴ Ståhlberg & Karhu 2013, 27.

³⁵ Hemmo 2005, 9.

³⁶ Ståhlberg & Karhu 2013, 37.

³⁷ Lehtipuro ym. 2010, 117.

mutta yleisesti voidaan ajatella termin sisältävän niin tahallisuuden kuin lievän huolimattomuuden.³⁸

Tuottamus voidaan määritellä toimialakohtaisesti sen mukaan, minkä tasoista huolellisuutta kyseisellä alalla edellytetään. Yksiselitteisesti voidaan ajatella, että tuottamuksellista toimintaa on silloin, kun toisella tavalla toimimalla vahinko olisi voitu estää. Tapauskohtaisesti tulee huomioida myös tekijän ymmärrystila.³⁹

Tuottamuksen syntyyn voi johtaa teko tai laiminlyönti. Tekona määritellään tiettyä toimintoa, josta pystytään sanomaan, onko teko ollut hyvän tavan mukaista vai ei. Itsessään tämä ei osoita tuottamuksen merkkejä vaan vahinkotapahtuman jälkeen tulee vielä pohtia, ovatko teossa täyttyneet huolimattomuuden merkit. Laiminlyönnissä puolestaan jätetään noudattamatta toimintavelvollisuutta, ja huolimattomuus ilmenee siinä, että jätetään toimittamatta, vaikka siihen olisi selvä velvollisuus.⁴⁰ Tuottamuksen toteen näyttämiseen sisältyy vahingonkärsineeltä osapuolelta todistustaakka: hänen tulee pystyä osoittamaan vahingontekijä sekä todentaa hänen tekonsa tuottamuksellisuus⁴¹.

Tuottamus lajitellaan kolmeen eriasteiseen tapaan: lievään, tavalliseen ja törkeään. Lievästä tuottamuksesta puhutaan silloin, kun vahingontekijä on yrittänyt toimia tarvittavalla huolellisuudella mutta jostain syystä ei ole kuitenkaan toiminut täysin moitteettomasti⁴². Näistä kolmesta toinen ääripää, törkeä tahallisuus, lähtee liikkeelle siitä, että vahingontekijä on tietoisesti halunnut tehdä vahingon. Tähän rinnastetaan myös toiminta, jossa tekijä on tietoisesti uhmannut vallitsevia ohjeistuksia ja ottanut tietoisin riskin mahdollisesta vahingosta. Törkeä tuottamus ei eroa paljoa törkeästä tahallisuudesta. Tässäkin vaihtoehdossa tekijän on pitänyt tiedostaa toiminnastaan mahdollisesti syntyvät seuraamukset ja siitä huolimatta hän toteuttanut tekonsa⁴³. Näihin lajitteluperusteisiin ei ole olemassa tarkkoja määritelmiä vaan jokainen tapaus käsitellään yksilöllisesti. Normaalisti jaottelulla ei ole vaikutusta korvausvelvollisuuteen vaan vahingontekijä joutuu vastamaan tuottamastaan vahingosta täysimääräisesti.⁴⁴

4.3.2 Ankaru vastuu

Tuottamuksesta riippumatonta vastuuta kutsutaan ankaraksi vastuuksi. Tämä eroaa tuottamuksesta siinä, että ankaru vastuun alaisissa vahingoissa vahingonkärsineen ei tarvitse toteen näyttää tekijän toimineen tuottamuksellisesti. Ankaralle vastuulle tyypillistä on se, että

³⁸ Virtanen 2011, 90.

³⁹ Virtanen 2011, 91.

⁴⁰ Virtanen 2011, 95.

⁴¹ Virtanen 2011, 147.

⁴² Virtanen 2011, 136.

⁴³ Virtanen 2011, 138-139.

⁴⁴ Virtanen 2011, 135.

vahingonaiheuttaja ei pääse eroon korvausvastuustaan, vaikka hän pystyisi osoittamaan toimineensa niin huolellisesti kuin mahdollista.⁴⁵

Ankaran vastuun piiriin kuuluvat yleisesti ottaen toimet, joihin sisältyvät huomattava riski, normaalisti henkilöriski. Ankaran vastuun toimialoihin liittyy useimmin pakollinen vastuuvakuutus.⁴⁶ Ankaraan vastuuseen turvautumiselle pitää olla perustelu. Yleisesti ottaen tietyt oikeushyvät, joihin kuuluvat muun muassa ympäristö, terveys ja henki, kuuluvat ankaran vastuun alaisuuteen, koska niille aiheutuneita vahinkoja ei voida korjata helposti. Ankaran vastuun alaisilta toimijoilta odotetaan, että he pyrkivät kaikin keinoin ennalta ehkäisemään vahingot.⁴⁷

4.3.3 Isännän vastuu

Isännänvastuu on poikkeus vahingonkorvausoikeuden pääsäännöstä, joka lähtee liikkeelle siitä, että vahingonaiheuttaja korvaa itse aiheuttamansa vahingon.⁴⁸ Isännänvastuu tarkoittaa sitä, että työnantaja vastaa työntekijänsä tuottamasta vahingosta. Tällä on haluttu suojella sitä, ettei korvausvastuuta mahdollisista vahingoista ole voitu siirtää sillä, että työ on teetetty kolmannella osapuolella. On myös ajateltu, että työnteettäjällä on taloudellisesti paremmat mahdollisuudet suoriutua vahinkokorvauksista kuin työn suorittavalla portaalla.⁴⁹

Isännänvastuu on ankaran vastuun sekä tavallisen tuottamusvastuun välimaastossa. Tuottamusvastuun edellytyksenä on aina oma tai työntekijän tekemä virhe. Tahon, joka hakee korvausta tuottamusvastuuseen vedoten, tulee pystyä todentamaan virheellinen tapa toimia. Silloin kun vedotaan isännänvastuuseen, korvauksenhakijan tulee voida osoittaa isännän vastuun piiriin kuuluvan henkilön osallisuus vahinkotapahtumaan. Ankaran vastuun alueelle kuuluvat pääsääntöisesti sellaiset vahingot, jotka kuuluvat vahingonkorvauksen piiriin ilman erillistä korvauksenhakijan todistelutaakkaa, jolla hän osoittaa työntekijän osuuden tuottamukseen tekoon ja toisaalta isäntä ei vapaudu korvausvastuustaan osoittamalla työntekijänsä huolellisuuden.⁵⁰

Vahingonkorvauslain mukaan Isännän vastuunpiiriin kuuluvat sellaiset henkilöt, jotka täyttävät työoikeuden työsuhteentunnusmerkit. Työoikeudellisia tunnusmerkkejä ei ole suoraan tuotu vahingonkorvausoikeuden asetuksiin vaan ne tulee tarkistaa työoikeuden määräyksistä erikseen. Työoikeuden peruslähtökohtana on se, että työntekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka

⁴⁵ Virtanen 2011, 162.

⁴⁶ Routamo ym. 2006, 147.

⁴⁷ Virtanen 2011, 162, 171.

⁴⁸ Routamo ym. 2006, 199.

⁴⁹ Routamo ym. 2006, 200.

⁵⁰ Routamo ym. 2006, 200-201.

tekee sopimuksen alaisena vastikkeellista työtä toisen henkilön työnjohdon alaisena pois luki-en virkasuhteet.⁵¹

Isännänvastuun tarkoittama korvausvastuun alkaminen edellyttää, että tapahtunut vahinko täyttää seuraavat tekijät: työnantajan ja vahingonsuorittajan kesken on tietyn tyyppinen sopimussuhde, vahinko on syntynyt työtä tehdessä sekä vahingontekijä on syylistynyt saamiinsa ohjeisiin nähden laiminlyöntiin taikka virheeseen.⁵²

4.3.4 Työntekijään rinnastettava pienyrittäjä

Vahingonkorvauslaissa on käsitelty myös itsenäisenä yrittäjänä toimivaa henkilöä, joka rinnastetaan kyseisen lain tulkinnassa työntekijään. Vahingonkorvauslain 3 § 1 momentin mukaan tällaiseksi yrittäjäksi tulkitaan henkilö, jonka toimeksiannon, työn laadun sekä vaikuttavat olosuhteet huomioon ottaen olisi rinnastettavissa työntekijään.

Työntekijäksi rinnastettavan pienyrittäjän työtehtävien tulee olla saman toimeksiantajan alaisuudessa pitkiä aikoja ja hänen tulee noudattaa työn teettäjän sanelemia työaikoja sekä työohjeita. Pienyrittäjällä voi olla myös omia työntekijöitä, kunhan hänen henkilökohtainen työpanoksensa pysyy merkittävänä.⁵³

Mielenkiintoisena seikkana voidaan pitää myös sitä, että yhtiömuodolla voi olla vaikutusta siihen, tulkitaanko pienyrittäjä työntekijäksi. Yksityinen elinkeinoharjoittaja voidaan helpommin tulkita pykälän tarkoittamaksi pienyrittäjäksi, kun taas yhden miehen osakeyhtiö puolestaan ei. Toisaalta jos alihankkijan ammattitaito on pätevämpi suoritettavan työn osalta kuin toimeksiantajan, ei voida pitää selvyytenä sitä, että työnteettäjällä olisi tarvittava työnjohdollinen asema.⁵⁴

4.4 Sopimuksen sisäinen korvausvastuu

Sopimussuhteessa sitoudutaan sopimuksen lajista riippuen noudattamaan erilaisia velvoitteita. Osa sopimuksista kuuluu sopimusvapauden piiriin silloin, kun sopimusta koskeviin tekijöihin ei liity sellaista rajoittavaa tekijää, jota säännellään lailla. Sopimuksen sitovuus tulee vuorostaan silloin kysymykseen, kun luontevasti voidaan olettaa, että solmittu oikeussuhde johtaa siihen lopputulokseen, johon sopimus herättää odotukset, kuten asuntokaupassa ostaja olettaa pääsevänsä muuttamaan sovituksessa ajassa uuteen kotiinsa.⁵⁵ Luontoissuoritepakon avul-

⁵¹ Routamo ym. 2006, 203.

⁵² Routamo ym. 2006, 205.

⁵³ Routamo ym. 2006, 207.

⁵⁴ Virtanen 2011, 226-227.

⁵⁵ Hemmo 2007, 7.

la velkoja vaatii velallista täyttämään omalta osaltaan sopimuksen siinä muodossa kuin se on sovittu. Vaikka Suomen sopimusoikeudessa tämä korvausvelvoite tunnustetaan pitkälti, sitä käytetään harvoin, koska vaatimus on velkojalle haasteellinen ja aikaa vievää toteuttaa, jolloin on helpompi tyytyä rahalliseen korvaukseen.⁵⁶

Vahingonkorvaus on keskeinen sanktio sopimusoikeudessa. Tätä ei kuitenkaan tule sekoittaa sopimuksenulkoiseen korvausvastuuseen. Kauppa- ja kuluttajansuojalaki pohjautuvat kontrollivastuun ja tuottamusvastuun erinäisyyksille. Vastuunrajoitusehdot eivät kuitenkaan tule kysymykseen silloin, kun velallinen on aiheuttanut vahingon vilpillisesti tai törkeällä tuottamuksellaan. Vahingonkorvauksen perusteena ovat aina taloudelliset vahingot eikä aineettomat.

Sopimukseen perustuvissa vastuukysymyksissä merkittävin ero sopimuksen ulkoisiin vahingonkorvaus asioihin ilmenee siinä, että sopimussuhteisessa korvausvaateessa lähdetään siitä lähtökohdasta, että molemmat osapuolet täyttävät ne asiat, joihin ovat sopimuksella sitoutuneet.⁵⁷ Sopimukseen alaisuuteen kuuluva vahingonkorvausvelvollisuus syntyy normaalisti tuottamuksen perusteella ja ilmenee jommankumman sopimussuhteessa olevan velvoitteiden rikkomisena.⁵⁸ Sopimukseen sisältyvässä vastuussa ensisijaisina seuraamuksina ovat suoritteiden täydentäminen sekä hinnan alennus. Vahingonkorvausta käytetään normaalisti vain niissä tapauksissa, joissa sopimusrikkomuksesta on aiheutunut kuluja vahingon kärsineelle osapuolelle. Sopimusperusteiset vahingot liittyvät yleisesti ottaen suoritteiden viivästymiseen, laiminlyöntiin tai viallisuuden takia laiminlyödyn osapuolen taloudellinen asema heikkenee.⁵⁹

4.5 Sopimuksen sisäisen ja ulkoisen korvausvastuun erot

Sopimuksen sisäisen ja ulkoisen vastuun suurimmat eroavaisuudet tulevat ilmi siinä, että Suomessa ei ole yleisesti sopimuksen sisäistä vastuuta säätelevää lakia, kun taas ulkoisen vastuun korvausehdot ovat määritelty hyvin pitkälti vahingonkorvauslaissa. Siinä missä sopimusvastuullista vastuuta pyritään ensisijaisesti täyttämään sopimuksen mukaiseksi, ulkoisessa vastuussa korvauksen hyvittämiseen yleensä korvataan rahallisesti toteutuneen vahingon suuruuden verran.⁶⁰

Yksi merkittävä ero on myös siinä, että kun sopimusvastuulliseen tuottamukseen riittää pelkästään suorituksen virhe, vahingonkärsijälle riittää, että hän vain näyttää toteen syyhteydellisen virheen, mutta sopimuksen ulkoisissa vahingoissa vahingon kärsijän tulee aina

⁵⁶ Hemmo 2007, 48-49 Saarnilehto 2005, 183.

⁵⁷ Routamo ym. 2006, 60.

⁵⁸ Routamo ym. 2006, 62.

⁵⁹ Routamo ym. 2006, 62-63.

⁶⁰ Routamo ym. 2006, 62-63.

pystyä toteen näyttämään myös teon huolimattomuus, ellei vahinko kuulu ankaran vastuun alaisuuteen.⁶¹

4.6 Syy-yhteys

Vahingon korvaamisen velvollisuus vaatii aina jonkintasoista yhteyttä mahdollisen tekijän ja tapahtuneen vahingon kesken. Jos kausaliteettia ei löydetä epäilyn tekijän ja vahingon väliltä, ei voida esittää myöskään korvausvaadetta. Syy-yhteys jää puuttumaan silloin, jos tapahtumaketjua vertaamalla jätetään kyseinen teko pois tapahtumaketjun kulusta ja siitäkin huolimatta kyseinen vahinko tapahtuisi.⁶² Syy-yhteyden löytyminen on vahingonkorvausoikeuden peruskysymys⁶³.

Oikeudellisen syy-yhteyden perustana on se, että määrätty teko tai laiminlyönti on tietyn vahingon tuotos. Lisäksi on pystyttävä osoittamaan, että kyseinen vahinko on tapahtunut juuri määritellyn syyn ansiosta. Viimeiseksi tulee osoittaa syy-yhteyden oikeudelliset laatuvaatimukset ja todeta, että syntynyt syy-yhteys on oikeudellisesti tärkeä. Oikeudellisen syy-yhteyden syntymistä tutkitaan vertaamalla tapahtumakytköksiä keskenään. Tutkinnan kohteena ovat oikeudelliset olennaiset tapahtumat. Oikeudellista syy-yhteyttä etsiessä saatetaan esimerkiksi miettiä, olisiko vahinko syntynyt, mikäli epäilty vahingontekijä ei olisi tehnyt tekoa tai käyttäytynyt tilanteen vaatimalla tavalla.⁶⁴

Jotta syy-yhteys olisi täysin vastaava, vahingon pitää olla jollakin tapaa ennalta-arvattavissa vahingontekijän kannalta. Välillä tapahtuneissa vahingoissa eri seurausten osalta saatetaan joutua pohtimaan syy-yhteyttä eri perustein. Tutkimuksen tuloksena saattaa olla täysin vastaavia seuraamuksia mutta myös hyvin poikkeavia vahinkotapahtuman kannalta. Korvausvastuu syntyy kuitenkin vain niistä vahingoista, joiden kanssa syy-yhteys on täysin yhtenäinen.⁶⁵

5 Toiminnan vastuuvakuutus

Vastuuvakuutukset kuuluvat vapaaehtoiisiin vahinkovakuutuksiin⁶⁶ mutta joissakin tapauksissa, kuten kiinteistövälittäjillä tai asianajajilla vakuutuksen ottaminen perustuu lakiin⁶⁷. Vakuutusopimuslain (543/1994) mukaan vahinkovakuutuksella tarkoitetaan vakuutusta, joka korvaa esinevahingon tai vahingonkorvausvelvollisuuden tai varallisuusvahingon tuottaman aineellisen menetyksen.

⁶¹ Routamo ym. 2006, 63.

⁶² Virtanen 2011, 335-336.

⁶³ Hemmo 2013, 89.

⁶⁴ Virtanen 2011, 341.

⁶⁵ Virtanen 2011, 343.

⁶⁶ Lehtipuro ym. 2010, 133.

⁶⁷ Hemmo & Hoppu 2005, 315.

Vastuuvakuutus on läheisessä suhteessa vahingonkorvausoikeuteen. Kyseisen vakuutuksen tehtävä on suojata vakuutuksenottajaa vahingonkorvausvelvollisuuden riskiltä kolmatta osapuolta kohtaan. Vastuuvakuutuksia on erityyppisiä. Ne voi olla räätälöity tietyn tyyppiselle yritystoiminnalle, jossa vakuutus kattaa ne vahingot, jotka kuuluvat kyseisen yritystoiminnan alueeseen. Vastuuvakuutuksista löytyy myös tietyille ammattiryhmille suunnattuja tarkasti profiloituja vastuuvakuutuksia, kuten konsulteille tai lakimiehille.⁶⁸

Vakuutuksen tarkoituksena on korvata ne yrityksen ulkopuoliselle taholle aiheutuneet henkilö- tai esinevahingot, joista vahingonaiheuttaja on korvausvelvollinen vallitsevan lain mukaisesti.⁶⁹ Vastuuvakuutuksen korvauksen piiriin kuuluvat korvausperusteet käyvät ilmi vakuutusehdoista sekä vakuutussopimuksesta. Korvausvastuuta on rajoitettu yleensä vähintään yrittäjän tuottaman liiketoiminnan perusteella, vahinkotyyppikohtaisesti, maantieteellisesti sekä vastuun lähtökohtana olevan oikeussuhteen tai normiston perusteella⁷⁰.

Tyypillistä toiminnan vastuuvakuutukselle on, että vakuutukseen on määritelty rajoitusehtoja. Ehtojen tarkoituksena on vakuutusyhtiöiden kannalta se, että ne vähentävät omaa korvausvelvollisuuttaan, jossa niiden mielestä ei ole kysymys vahingonkorvauksesta tai syntyneitä vahinkoja ei pidetä vastuuvakuutuksen korvauspiiriin kuuluviksi.⁷¹

Yleisesti ottaen vastuuvakuutuksesta ei korvata vahinkoa, joka on tapahtunut vakuutetulle itselleen. Vastuuvakuutuksesta ei myöskään korvata vahinkoa, joka on sattunut vakuutuksenottajan jollain tavalla käsiteltävänä tai huolehdittavana olevalle omaisuudelle. Saman rajoitusehdon alaisuuteen sisältyy myös omaisuus, jonka vakuutettu on vuokrannut tai lainannut tai se on hänen säilytettävänä, asennettavana tai valmistettavana. Vastuuvakuutuksessa puhutaan tällöin haltuunottoehdosta. Vakuutusturvan ulkopuolelle jäävät myös yritystoiminnan alaisena tehtyjen virheellisten töiden korjaaminen, pitkän ajan kuluessa syntyneet ympäristövahingot, ulkopuoliselle luovutetun tuotteen aiheuttamat vahingot sekä tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella tehdyt vahingot.⁷²

Vastuuvakuutuksen tiukkojen rajoitusehtojen pohjimmaisena ajatuksena on ollut, ettei toiminnassa käytettävää omaisuutta voisi vilpillisesti väärinkäyttää hyödyntämällä vastuuvakuutuksen korvattavuutta, jos omistuspohjalla olisi merkitystä korvauksen saamiseen. Rajoituseh-

⁶⁸ Hemmo & Hoppu 2005, 315.

⁶⁹ Toiminnan vastuuvakuutus 2015.

⁷⁰ Hemmo & Hoppu 2005, 316.

⁷¹ Hemmo & Hoppu 2005, 318.

⁷² Toiminnan vastuuvakuutus 2015.

toja laadittaessa on ajateltu, että käytettävissä oleva omaisuus kuuluu niin olennaisesti liiketoiminnan riskeihin, ettei näiden riskien rahoitus ole vastuuvakuutuksen tehtävä.⁷³

Vastuuvakuutuksen hyvänä puolena on se, että vahinkoasian voi delegoida vahingonkärsineen ja vakuutusyhtiön väliseksi asiaksi. Siihen, miten asia lopulta ratkeaa, vaikuttaa voimassa olevan lain vaikutus korvausvelvollisuuteen sekä vakuutuksen kattavuus.⁷⁴ Vakuutusehdoissa on pääsääntöisesti ehto, jossa vakuutusyhtiö pitää itsellään oikeuden selvittää vakuutetun korvausvelvollisuuden ja neuvottelee vahingonkärsijän kanssa⁷⁵. Vastuuvakuutuksen korvauskysymyksissä tarkastellaan muun muassa, täyttyvätkö tuottamuksen kriteerit tai vaihtoehtoisesti kuuluuko vahinko ankaran vastuun alaisuuteen. Lisäksi selvitetään tapahtuneen vahingon syy-yhteyttä epäiltyyn vahingontekijän tekoon.⁷⁶

On kuitenkin hyvä muistaa, että vaikka toiminnan vastuuvakuutus ei korvaisi kyseistä vahinkoa, vahingontekijän korvausvastuu ei tällä poistu. Lisäksi yleisesti ottaen vastuuvakuutuksissa on aina omavastuuosuus, joka jää joka tapauksessa vahingoittajan maksettavaksi.⁷⁷ Vakuutuksenantaja voi evätä korvauksen, mikäli vahingonaiheuttaja on syyllistynyt törkeään huolimattomuuteen. Vakuutusehtoihin on saatettu myös lisätä korvauksen suuruuteen vaikuttavana tekijänä alkoholin tai huumausaineiden osallisuus tapahtumaan. Vastaavasti jos vakuutettu on syyllistynyt vastuuvakuutuksensa ehtojen sisältämien suojeluohjeiden tai pelastusvelvollisuutensa laiminlyömiseen, on vakuutusyhtiöllä oikeus tarkastella korvauksen suuruutta. Poikkeuksen tekevät luonnollisiin henkilöihin kohdistuneet vahingot, joissa vakuutusyhtiön on suoritettava vahingon kärsineelle ihmiselle se osa korvauksesta, jota uhri ei ole saanut perityksi vahingontekijältä.⁷⁸

5.1 Terminaalitoiminnan vastuuvakuutus

Saadakseen työlle vakuuttavuutta lähetettiin Suomen yleisimmille toiminnan vastuuvakuutuksia tarjoaville vakuutusyhtiöille kysely, jossa tiedusteltiin niiden vakuutustarjontaa kyseessä olevaan tutkimusongelmaan. Yhtiöiltä pyydettiin tarjousta vastuuvakuutuksesta, jonka tulisi korvata vahinko, jossa yrittäjä tai hänen työntekijänsä kolhii moottorikäyttöisellä trukilla terminaalirakennusta tai lastattavana tai purettavana olevaa perävaunua tai siihen rinnastettavaa konttia.

Kaikkien vastanneiden vakuutusyhtiöiden kanta oli sama: niiden toiminnan vastuuvakuutuksen vakuutusehtojen mukaisesti ei vakuutuksesta korvata sellaista vahinkoa, joka on sattunut

⁷³ Hemmo & Hoppu 2005, 318-319.

⁷⁴ Virtanen 2011, 61.

⁷⁵ Hemmo & Hoppu 2005, 321.

⁷⁶ Hemmo & Hoppu 2005, 317.

⁷⁷ Virtanen 2011, 62.

⁷⁸ Hemmo & Hoppu 2005, 325.

omaisuudelle, joka on ollut vahingontekijän hallussa, lainassa, vuokralla tai muutoin hänen hyödyksi käytettävänä. Tähän luokitellaan kaikki sellainen omaisuus, joka on ollut valmistehtävänä, asennettavana, korjattavana tai jollain muulla tavalla käsiteltävänä. Myös säilytetävänä oleva omaisuus sisältyy näihin ehtoihin. Vakuutuksen korvausehtojen ulkopuolelle jää lisäksi sellainen omaisuus, joka on vakuutuksen ottajan suojaus- ja vahingontorjuntavelvoitteen piirissä ottaen huomioon hänen toimintansa tai työsuorituksen piirteet ja työn välitön vaikutusalue, joka kuuluu huolehdittavaan työntekoalueeseen.⁷⁹

Yhdestä vakuutusyhtiöstä kerrottiin, että vaikka sillä on tarjonnassa eri toimialoille laajennettua vakuutusturvaa, terminaalialalle kyseistä lisäsuojaa ei ole olemassa.⁸⁰ Toinen vakuutusyhtiö tarjosi toiminnan vastuuvakuutukselle lisälaajennusta, joka kattaisi vahingot rakennuksille sekä muulle omaisuudelle ja sisältäisi työnkohteen. Tässä oli kuitenkin rajoitusehtona, ettei se koske trukilla tapahtuneita vahinkoja, koska ne kuuluvat liikennevakuutukseen.⁸¹ Kahdesta vakuutusyhtiöstä neuvottiin, että vastuuvakuutuksesta korvattaisiin sellaiset moottoriajoneuvojen lastaus- tai purkutehtäviä suoritettaessa tapahtuneet vahingot, joita ei korvattaisi liikennevakuutuksen piiristä.

5.1.1 Liikennevakuutuksen rajoitusehto liittyen terminaalitoimintaan

Toiminnan vastuuvakuutuksesta ei pääsääntöisesti korvata liikennevahinkoja eli sellaisia vahinkoja, jotka aiheuttaa liikennevakuutuksen piiriin kuuluva moottorikäyttöinen trucki. Poikkeus kuitenkin löytyy liikennevakuutuslain 5 §:n ensimmäisen ja toisen momentin kohdasta.

Liikennevakuutuksesta ei korvata sellaisia vahinkoja, jotka ovat syntyneet kuormauksen, kuorman purkamiseen tai muun vastaavan työn kestäessä, kun työnkohteena oleva moottoriajoneuvo on liikkumattomana ajoneuvon haltijan, kuljettajan tai vastaavaan henkilön tahdosta kuormaus tai purkutyötä. Korvattavuuden ulkopuolelle jäävät myös työnkohteena olevalle toiselle moottoriajoneuvolle kohdistuneet vahingot. Vaikka vastuuvakuutuksessa on ehto, että lastauksen tai purkamisen aikana vahingoittuneelle toiselle pysähtyneenä olevalle ajoneuvolle korvattaisiin syntyneet vahingot vahingonaiheuttajan vastuuvakuutuksesta, niin asia ei ole niin yksi selitteinen, kun asiaan tutustuu tarkemmin.

Vakuutuslautakunnan ratkaisussa, jossa kuorma-auto oli vahingoittunut pyöräkoneen sitä lastatessa, valaisee hyvin, miten liikennevakuutusta tulkitaan vastaavissa tapauksissa. Pyöräkone on rinnastettavissa truckiin siinä mielessä, että molemmilla moottorikäyttöisillä ajoneuvoilla kuormataan kuljetuskalustoa.⁸²

⁷⁹ M.Uhlenius, 2014.

⁸⁰ T.Toimi, 2014.

⁸¹ H.Mäkinen, 2014.

⁸² VKL 619/10.

Kyseisessä tapauksessa pyöräkone oli lastaustehtävissään keikahtanut niin, että pyöräkuormaajan kauha rikkoi kuorma-auton molemmat laidat. Vakuutusyhtiön mielestä kuorma-auton laidat kuuluivat huolehdittavana olevan omaisuuden piiriin. Huolehdittavalla omaisuudella tarkoitetaan sitä, että vaikka omaisuus ei ole suoranaisesti työn suorituksen kohteena, tulee tekijän kuitenkin huolehtia siitä niin, ettei kyseinen omaisuus vahingoitu. Vakuutusyhtiö oli perustellut kuorma-auton lavan kuulumisen huolintavastuun alaisuuteen Rovaniemen hovioikeuden 21.2.1997 antamalla päätöksellä, jossa oikeus oli katsonut, että lastattavana oleva tavara ei yksistään voi olla työn kohteena, koska tuotteelle pitää tehdä jotain, jolloin myös se, mihin tuote lastataan, kuuluu työn suorittajan käsiteltävyyden sekä huolehdintavastuun alaisuuteen.⁸³

Esimerkki tapaus on ollut myös liikennevahinkolautakunnan käsiteltävänä. Lautakunta on vedonnut vahingon täyttäneen liikennevakuutuslain 5 §:n toisen momentin tarkoittaman kriteerin, joten kyseinen vahinko kuulu liikennevakuutuksen piiriin. Sille oli ollut ratkaisevaa se, että pyöräkoneen kauha on ollut yläasennossa joka on tulkittu työsuoritukselle ominaiseksi asennoksi. Tämän vuoksi liikennevahinkolautakunta katsoi, että vahinko on kohdistunut kuormaamisen kohteena olevaan toiseen moottorikäyttöiseen ajoneuvoon.⁸⁴

Vakuutuslautakunnan ratkaisu oli vakuutusyhtiön kanssa samoilla linjoilla. Toiminnan vastuuvakuutuksen ehtojen mukaan vakuutus ei korvaa sellaista vahinkoja jotka ovat tapahtuneet omaisuudelle, joka on vahingonaiheuttajan käsittelyn tai suojaus- ja vahingontorjuntavelvollisuuden alaisena. Lautakunnan mielestä kuorma-auton lava on ollut kuormattavan aineksen kanssa käsiteltävänä. Pyöräkoneen kuljettajan olisi tullut erityisesti huolehtia siitä, ettei ajoneuvo vahingoitu työtä suoritettaessa. Vakuutuslautakunta piti voimassa vakuutusyhtiön päätöksen asiasta.⁸⁵

Tämä tapaus selventää hyvin sitä mitä tarkoittaa liikennevakuutuslain 5 §:n toinen momentti käytännössä terminaaliyrittäjän jokapäiväisessä toiminnassa. Vaikka vakuutusehdoissa annetaan ymmärtää, että kyseiset vahingot suoritettaisiin vastuuvakuutuksen piiristä, niin tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, koska vastuuvakuutusten ehto huolehdittavana olevasta omaisuudesta on hyvin laaja-alainen käsite.

6 Työn tulokset terminaaliyrittäjän kannalta

Opinnäytetyön edetessä on vastaan tullut monia mielenkiintoisia seikkoja vahingonkorvausoi-
keudesta sekä toiminnan vastuuvakuutuksesta. Lakikirjallisuutta lukiessa on herännyt kriit-

⁸³ VKL 619/10.

⁸⁴ VKL 619/10.

⁸⁵ VKL 619/10.

tisiäkin ajatuksia vakuutuslainsäädännöstä ja sen tulkintakysymyksistä. Työtä tehdessä on tullut miettineeksi kaikkea oppimaa maaliikenteen terminaalia pyörittävän pienyrittäjän toimenkuvan perusteella ja miten tämä tulisi hänen arjessaan ottaa huomioon.

Vahingonkorvausoikeudessa ilmenevä korvausvelvollisuus on tieliikenneterminaaliyrittäjän yritystoiminnassa aina eritasoista tuottamusta. Yritystoiminta ei kuulu millään tavalla ankaran vastuun alaisuuteen, joten kaikissa tapahtuneissa vahingoissa vahingonkärsineen tulee osoittaa yrittäjän tai hänen työntekijöidensä syy-yhteys tapahtuneeseen vahinkoon. Tuottamuksen tason arvioinnissa yhtenä kriteerinä pidetään kyseisessä toiminnassa vaadittavaa ammattitaitoa ja sen mukanaan tuomaa huolellisuusvelvoitteen ymmärtämistä. Tämän huomioon ottaen yrittäjä on pyrkinyt parhaansa mukaan minimoimaan riskit ennaltaehkäisevästi kiinnittämällä huomiota työntekijöidensä ammattitaitoon sekä tapaan noudattaa annettuja huolellisuus- ja suojeleohjeita. Työntekijöiden ammattitaidon taso on ainut sellainen riskien hallintakeino, mihin yrittäjä pystyy itse vaikuttamaan. Yrittäjä ei pysty vaikuttamaan terminaaliyhteistöön tai terminaalin ympäristöön jossa työ tehdään. Hänen vaikutusalueensa ulkopuolelle jäävät myös käytettävät koneet kuin työnkohteena oleva kalusto.

6.1 Toiminnan vastuuvakuutus

Vakuutusturvan suurin riski on toiminnan vastuuvakuutuksen hyvin tiukat rajoitusehdot. Huollettavan omaisuuden käsite on erittäin laaja varsinkin, kun ongelma suhteutetaan tieliikenneterminaaliyrittäjän yritystoimintaan. Terminaaliympäristössä kaikki muut vahinkoriskit paitsi henkilövahingot ovat karkeasti ajateltuna poissuljettuja toiminnan vastuuvakuutuksen korvauksen piiristä. Kuten aiemmin työssä on kerrottu pyöräkoneen kuljettajan aiheuttamasta vahingosta ja siitä, kuinka oikeus oli tilanteen tulkinut, ettei käsiteltävänä olevana omaisuutena voida pitää vain siirrettävää taakkaa vaan myös se, mistä tai mihin taakka siirretään, kuuluu huolenpitovelvollisen omaisuuden piiriin. Kun tämän pohjalta mietitään syvällisemmin terminaalia, huomataan huolenpitovelvollisuuden alaiseksi kuuluvan ensinnäkin terminaaliarakennuksen, koska ilman kiinteistöä ei olisi terminaalia jossa työskennellään ja tuotetaan siellä tarvittavia palveluita. Kuljetuskaluston käyttämät perävaunut sekä kontit kuuluvat myös saman rajoitusehdon piiriin, koska ilman niitä ei saapuisi eikä lähtisi tavaraa, jonka siirtelyyn liiketoiminta perustuu.

Terminaalissa on paljon vahinkoriskejä, koska rakennuksen sisällä ja lastauslaitureilla liikkuu erilaisia rahdin siirtelyyn tarkoitettuja moottorikäyttöisiä työkoneita, terminaalihenkilöstöä sekä raskaan liikenteen kuljettajia. Kun miettii hyvin kriittisesti vastuuvakuutuksen korvaus-ehdot kyseisen terminaaliyrittäjän kannalta, trukilla ei kannattaisi väistää ihmistä, koska henkilövahingot vakuutus korvaa. Jos trukin kuljettaja kuitenkin väistää yllättäen eteen tupsahtanutta henkilöä ja kolhaisee terminaalin seinää tai perävaunuja estääkseen henkilövahin-

gon tai jopa mahdollisesti henkilön kuoleman, vahinko tulee yrittäjälle maksettavaksi. Toki voidaan ajatella, että trukinkuljettajalla on jalankulkijan suojeluvelvollisuus, mutta vahinkohan se joka tapauksessa on, jos kuljettajan refleksit ovat liian hitaat reagoidakseen jalankulkijan yllättävään tielle tuloon.

Kun vakuutusehtoja tutkii ja ottaa huomioon eri lakien määräykset, huomaa, että, vakuutus mahdollisesti korvaisi vahingon sellaisessa tapauksessa, jossa lastattavana oleva auto ajaisi jostain syystä ohjaamo edellä lastauslaituriin ja trukki tällöin kolhaisi auton ohjaamo. Selvityksen mukaan vahinko korvattaisiin sillä perusteella, että liikennevakuutuslain 5 § 2 momentin mukaan liikennevakuutuksesta ei korvata työntehtävänä olevalle paikoillaan olevalle omaisuudelle tapahtunutta vahinkoa ja vastuuvakuutuksen ehdoissa puolestaan tämä kuuluu vastuuvakuutuksen piiriin. Kuvitteellisessa esimerkissä auto olisi väärinpäin lastauslaiturissa eikä se olisi vielä silloin työntehtävänä, ja tässä tapauksessa vahinkoa ei voisi tulkita liikennevakuutuslain 5§ 2 momentin mukaisesti. Kyseinen tapahtuma vain ei liity millään tavalla terminaaliryttäjän arkeen, joten hänellä ei ole merkittävää hyötyä toiminnan vastuuvakuutuksesta.

6.1.1 Haltuun uskotun omaisuuden rajoitusehdon kohtuullistaminen

Selvityksen pohjalta vakuutus- ja rahoitusneuvonnan tulisi ottaa esille terminaalitoiminnan vastuuvakuutuksen rajoitusehdot ja kohtuullistaa niitä varsinkin pienyrittäjien osalta. Nyt jo on olemassa toimialoja, joille on tehty omia vastuuvakuutussopimuksia, muun muassa huolto- ja korjausliikkeet⁸⁶. Voidaan ajatella, että esimerkiksi autojen huolto- ja korjausliikkeillä vastuuvakuutuksen rajausehto huollettavaksi otettujen autojen vahinkojen varalta on ollut niin ilmeinen, että alalle on saatu omat ehdot. Jokainen ymmärtää, kuinka suuren taloudellisen riskin autohuoltamoyrittäjä ottaisi huoltaessaan autoja, jos työntehtävänä olevalle autolle ei saisi minkäänlaista vastuuvakuutusturvaa.

Terminaalitoiminnalle tulisi saada helpotus vastuuvakuutuksen rajoituskohtaan, jossa vakuutuksen ulkopuolelle suljetaan kokonaan käsite ”huollettavana oleva omaisuus”. Rajoitusehtoa voisi soveltaa niin, että vakuutus korvaisi sellaiset vahingot, joissa on ollut vain lievä tai normaali tuottamus mutta ulkopuolelle jäisi törkeä tuottamus ja tahallisuus. Tällöin vakuutus korvaisi sellaiset vahingot, jotka ovat puhtaita vahinkoja, jotka ovat syntyneet siitä huolimatta, että vahingonaiheuttaja on ollut huolellinen työtehtävissään mutta tuottamuksen on aiheuttanut jokin äkillinen ennalta-arvaamaton tapahtuma, kuten ihmisen väistäminen. Perustelut tälle ehdotukselle juontavat siihen, että pienyrittäjä ei itse pysty vaikuttamaan terminaalirakennuksen vakuutuksiin eikä ottamaan moottorikäyttöisille työkoneille vapaaehtoisesta liikennevakuutusta, joka korvaisi kyseiset vahingot. Nykyisellä käytännöllä alihankkija,

⁸⁶ Pohjola vakuutusehdot 2014.

jota ei voi rinnastaa työntekijään, on vailla minkäänlaista toiminnan vastuuvakuutuksen tuomaa turvaa.

6.2 Isännän vastuu sekä pienyrittäjän rinnastaminen työntekijään

Isännän vastuu voidaan aika pitkälle käsittää ankaran vastuun perusteella terminaali-alueella toimivan työnantajan kannalta. Kun työnantaja ei pysty suojautumaan millään vakuutuksella itsensä tai työntekijöidensä aiheuttamien tuottamuksellisten vahinkojen korvausvelvollisuudelta, voidaan ajatella hänen yritystoimintansa riskin olevan lähellä ankaran vastuun aloja. Isännän vastuun korvausvelvollisuuden pakottavuudessa korostuukin alihankkijan työntekijöiden ammattitaidon tärkeys. Yrittäjän on oltava hyvin varma rekrytointitilanteissa uusien työntekijöiden ammattitaidosta, jotta nämä osaisivat toimia tarvittavalla huolellisuudella vahinkoalttiissa terminaaliympäristössä, jossa tapahtuneet vahingot lankeavat hänen maksettavakseen.

Vaikka laissa tunnetaankin yrittäjään rinnastettava pienyrittäjä, tämäkään ei ole niin yksinkertaista kuin voisi ajatella. Vahingonkorvauslain mukaan työntekijään rinnastettavan pienyrittäjän määritelmä lähtee siitä, että yrittäjä työskentelee samalle toimeksiantajalleen pitkiä ajanjaksoja ja noudattaa toimeksiantajan työaikoja ja työntekopaikkaa. Terminaalissa toimivalla alihankkijalla nämä kriteerit täyttyvät. Työntekijään rinnastettavalla yrittäjällä voi olla myös avustaja, mutta yrittäjän oman työpanoksen tulisi olla yli 50 prosenttia hänen yrityksensä suorittamasta työpanoksesta. Tämä kohta jää täyttymättä, koska terminaali on avoinna kuutena päivänä viikossa melkein ympäri vuorokauden, joten työntekijöitä tulee olla enemmän.

Tuotetun selvityksen pohjalta tähän oikeuskäytänteeseen pitäisi saada parannus sellaisten mikroyrittäjien vuoksi, jotka työllistävät muutaman ihmisen mutta heidän oma työpanoksensa yrityksen eteen on kuitenkin huomattava. Vakuutuskorvausten kriteereinä tulisi olla se, että yrittäjät toimivat toimeksiantajansa tiloissa, käyttävät muiden omistamia koneita, noudattavat muiden määrittelemää työaika- ja tekevät suurimmaksi osaksi samalle yhtiölle alihankintaa. Muutoksen ansiosta muutaman henkilön työllistävän mikroyrittäjän toiminnan riskialtius vähenisi huomattavasti.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyötä lähdin tekemään sillä ennakoasenteella, että pienyrittäjälle ei löydy toiminnan vastuuvakuutusta, joka korvaisi hänen tai hänen työntekijöidensä aiheuttamat omaisuusvahingot, joissa välikappaleena on ollut moottorikäyttöinen trukki.

Työtä tehdessäni ja tutkiessani eri aineistoja toivoin kuitenkin, että löytyisi jokin vakuutus, jolla yrittäjä voisi turvautua yritystoimintansa suurimmilta riskeiltä eli haltuun uskotulle omaisuudelle tapahtuvilta vahingoilta. Sopivaa vakuutusta ei kuitenkaan löytynyt. Vaikka joillakin toimialoilla on jo kehitetty laajennettu vastuuvakuutusturva, maaliikenteen terminaali-toimintojen vastuuvakuutukselle tällaista vielä ole. Opinnäytetyö oli kuitenkin hyvin opettavainen ja mielenkiintoinen prosessi tehdä, kun lähtökohtana oli oikea ajankohtainen epäkohta pienyrittäjän arjessa.

Työtä tehdessä sai miettiä, millaista toiminta maaliikenneterminaalissa on, mutta tapauksen yrittäjä on paljon puhunut yritystoiminnastaan. Kaiken luetun pohjalta tuntuvat toiminnan vastuuvakuutusehdot kovin ankarilta verrattuna yritystoimintaan. Yrittäjällä tulisi olla jokin mahdollisuus suojautua lievällä tuottamuksella ja normaalilla tuottamuksella syntyneistä vahingoista ilman, että hänen koko elantonsa vaarantuu vain sen takia, että hänen yrityksensä toimii toimeksiantajan rakennuksessa ja käyttää saman omistajan koneita ja kuljetuskalustoa työtehtäviensä tekemisessä.

Sisäistetyn tiedon perusteella kyseisessä toimintaympäristössä toimivan yrittäjän ainoana vaihtoehtona on sopia hänen ja hänen toimeksiantajansa välisellä sopimuksella mahdollisten vahinkojen korvausvelvollisuuden kuuluvan toimeksiantajalle aina normaaliin tuottamukseen saakka. Uusien alalle tulevien yrittäjien tulisi osata ottaa huomioon tämä seikka neuvottellessaan sopimustaan. Vakuutuslainsäädäntö on hyvin hidas reitti saada nopeasti konkreettisia muutoksia turvaamaan mikroyrittäjän liiketoimintaan.

Terminaalitoimintojen vastuuvakuutuksen ehtojen rajoituksiin on kuitenkin saatava muutos, koska alihankinta yleistyy jatkuvasti varastointi- sekä terminaalioloilla. Yrittäjäksi ryhtyy hyvin suurella todennäköisyydellä sellaisia, jotka ovat tehneet työtä aiemmin toisen palveluksessa, ja heiltä puuttuu sopimusoikeudellinen tietämys alihankintasopimusta tehdessään. On myös hyvin todennäköistä, etteivät he tunne oleellisia vakuutus oikeudellisia termejä, esimerkiksi sitä, mitä tarkoittaa haltuun uskottu omaisuus. Lisäksi vakuutusasiamiehienkin eri alojen toimintaympäristöjen tuntemus on puutteellista eivätkä he välttämättä osaa hahmottaa oikeaa vakuutustarvetta maaliikenneterminaalissa toimivan yrittäjän tarpeisiin.

Vahingonkorvaus laki on noin 40-vuotias. Lain syntymisajankohtaan verrattuna yritysmaailma on muuttunut hyvin radikaalisti. Nykyään isot yritykset ovat pilkkoneet toimintansa alihankkijoille ja samalla ulkoistaneet teetetyn työn ohessa myös riskinsä haltuun uskotun omaisuuden osalta. Niin kauan kuin toimeksiantajien alihankkija suhteet pysyvät tarpeeksi suurina, ettei voida puhua pienyrittäjistä, joiden työpanoksen osuus on yli 50 prosenttia heidän liiketoiminnastaan, toimeksiantajat välttävät heille kuuluvan isännän vastuun. Alihankintaketjuissa on sekin negatiivinen tekijä, että kilpailutusketjun viimeinen osa eli työnsuorittajan hinta on jo

poljettu niin alas, ettei alihankkijan hinnoissa ole huomioitu mahdollista vahingonkorvausvelvollisuuden kustannuksia, ja kuitenkin alihankkijalla on suurin riski tehdä vahinkoa haltuun uskotulle omaisuudelle tehdessään työtehtäviään.

Työ oli haasteellinen tehdä, koska aineistoa oli hyvin vähän saatavilla johtuen aiempien tutkimusten vähäisyydestä. Vahingonkorvausoikeuteen liittyvässä kirjallisuudessa ei ole tarkemmin määritelty haltuun uskotun omaisuuden termiä tai sitä, mitä tämä oikeasti pitää sisälleen. Vakuutusyhtiöillä on ilmeisemmin oma sisäinen koulutusaineistonsa, mutta tätä materiaalia ei ole tarkoitettu yleiseen jakoon. Työ kuitenkin haluttiin pitää hyvin rajattuna eikä lähdetty tarkoituksella sitä laajentamaan, koska tällöin valmiiksi tarkkaan pohdittu tutkimusongelman tarkoitus olisi hävinnyt.

Lähteet

Elomaa, N. 2011. Ulkopuolisen työvoiman käyttö. Helsinki: Edita.

Hahto, V. 2008. Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa. Helsinki: WSOY.

Hemmo, M. 2007. Velvoiteoikeuden perusteet. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Hemmo, M. 2013. Velvoiteoikeuden perusteet. 2. uudistettu painos. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Hirsjärvi, S; Remes, P & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15-16.painos. Helsinki: Tammi.

Husa, J; Mutanen, A & Pohjolainen, T. 2010. Kirjoitetaan juridiikkaa. 3. painos. Helsinki: Talentum.

Lehtipuro, K; Luukkonen, I; Mäntyniemi, L; Raulos, V & Santavirta, P. 2010. Vakuutuslainsäädäntö. 4. uudistettu painos. Helsinki: Finanssi - ja vakuutuskustannus.

Routamo, E; Ståhlberg, P & Karhu, J. 2006. Suomen vahingonkorvausoikeus, juridica 14. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Saarnilehto, A. 2005. Sopimusoikeuden perusteet, juridica 9. 6.uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Vilkka, H. 2009. Tutki ja kehitä.1.-3. painos. Helsinki: Tammi.

Virtanen, P. 2011. Vahingonkorvaus laki ja käytännöt. Helsinki: Edita.

Sähköiset lähteet

Lisätietoja vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettujen ajoneuvojen aiheuttamista vahingoista, Valtionkonttori 2015. Viitattu 16.4.2015

http://www.valtiokonttori.fi/fi-FI/Kansalaisille_ja_yhteisoiille/Korvaukset_ja_etuisuudet/Liikennevahingot/Vakuuttamisvelvollisuudesta_vapautetut_ajoneuvot

Peltola, A. 2008. Yritystoiminta muutoksessa-tilasto sopeutuu. Viitattu 16.4.2015.

http://www.stat.fi/artikkelit/2008/art_2008-07-10_004.html

Suomi elää pyörillä. 2015. Viitattu 16.4.2015.

http://www.alt.fi/fin/kuljetusala_suomessa/

Terminaalitoimintaa koskeva työehtosopimus. 2015. Viitattu 16.4.2015.

http://www.alt.fi/fin/tyoehtosopimukset/terminaalitoimintaa_koskeva_tyoehtosopimus/

Terminaalitalityö. 2015. Viitattu 16.4.2015.

<http://www.kuljetusala.com/fin/ammattit/terminaalitalityo/>

Toiminnan vastuuvakuutus. 2015. Viitattu 16.4.2015.

<https://www.pohjola.fi/pohjola?cid=330802458&srcpl=4>

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE. 2015. Viitattu 16.4.2015.

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Asiakkaansuoja/Apuu_antavat_tahot/FINE/Pages/Default.aspx

Vastuuvakuutus. Viitattu 16.4.2015.

<https://www.pohjola.fi/loso/1338241.pdf>

Julkaisemattomat lähteet

Mäkinen, H. Sähköposti IF:n terminaalin vastuuvakuutuksesta. 15.4.2014

Toimi, T. Sähköposti Fennian terminaalitoiminnan vastuuvakuutustarjonnasta. 14.4.2014

Vakuutuslautakunnan lausunto VKL 619/10

Uhlenius, M. Sähköposti Folksamin terminaalitoiminnan vastuuvakuutustarjonnasta. 14.4.2014